

รายงานผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า 3 รายจากสุนัขตัวเดียวกัน ปี พ.ศ. 2548

การสอบสวนทางระบาดวิทยา

ธีรศักดิ์ ชักนำ¹ จิตติมา พานิชกิจ² จินดา ขวัญสุด³ วรรณพร ไหมสมบูรณ์⁴
ลัดดา โกลาวัฒนา³ อภิรมย์ พวงหัตถ์⁵ สุภาภรณ์ มิตรภานนท์⁶ ประวิทย์ ชุมเกษียร¹

¹สำนักระบาดวิทยา ²สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดนครสวรรค์ ³สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ⁴

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี ⁵สำนักโรคติดต่อทั่วไป ⁶สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด

✉ tchuxnum@health3.moph.go.th

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2548 สำนักระบาดวิทยาได้รับรายงานผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า 3 ราย ซึ่งมีภูมิลำเนาต่างกัน แต่รับเชื้อจากสุนัขตัวเดียวกัน โดยผู้เสียชีวิตรายแรก เสียชีวิตที่จังหวัดกำแพงเพชร ผู้เสียชีวิตรายที่ 2 เสียชีวิตที่ กรุงเทพมหานคร และผู้เสียชีวิตรายที่ 3 เสียชีวิตที่จังหวัดปทุมธานี โดยได้รับรายงานการสอบสวนโรคในช่วงวันเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่พบได้น้อยมากในภาวะการณปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อยืนยันการรายงานโรค
2. เพื่อหาสาเหตุการเกิดโรค
3. เพื่อค้นหาผู้ป่วย และผู้สัมผัสเพิ่มเติม
4. เพื่อหามาตรการ และดำเนินการควบคุมป้องกันโรคไม่ให้แพร่กระจายต่อไป

วิธีการศึกษา

1. การสอบสวนโรคโดยใช้แบบสอบสวนโรคเฉพาะราย สัมภาษณ์ผู้ป่วยและผู้ใกล้ชิดผู้ป่วย
2. รวบรวมข้อมูลจากสถานที่รักษา
3. รวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่ออกสอบสวนโรคในสัตว์ เช่น กองสัตว์แพทย์สาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

นิยามการเฝ้าระวังและสอบสวนโรคพิษสุนัขบ้า

เกณฑ์ทางคลินิก

- มีไข้ ปวดศีรษะ ชา เจ็บเสียวบริเวณแผลที่ถูกสัตว์กัดและบริเวณใกล้เคียง เป็นอาการนำ รวมทั้งมีอาการคันอย่างรุนแรงบริเวณแผลที่ถูกกัด หรือตามลำตัว และอาการกลืนลำบาก ถ่มน้ำลายบ่อย ร่วมกับอาการอื่น ๆ อย่างน้อย 1 อาการ และมีประวัติคลุกคลี หรือถูกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมกัด ข่วน
- มีอาการกลืนน้ำ กลืนลม กลืนแสง
- เมื่อเคาะตรงไหปลาร้า พบกล้ามเนื้อเป็นก้อนขึ้นตามรอยเคาะ
- มีอาการอัมพาตของแขนขาอย่างชัดเจน

เกณฑ์ทางห้องปฏิบัติการ

- การตรวจหาแอนติเจนโดยวิธีอิมมูโนฟลูออเรสเซนซ์ (FAT)
- การแยกและพิสูจน์เชื้อไวรัสโดยการฉีดเข้าสมองหนู หรือเซลล์เพาะเลี้ยง
- การตรวจหาภูมิคุ้มกันโดยวิธี Mouse Neutralization Test (MNT), Rapid Fluorescent Focus Inhibition Test (RFFIT)
- การตรวจสารพันธุกรรมโดยวิธี Nested PCR, Nucleic Acid Sequenced Based Amplification (NASBA)

ประเภทของผู้ป่วย

ผู้ป่วยสงสัย หมายถึง ผู้ที่มีอาการตามเกณฑ์ทางคลินิก ร่วมกับ ประวัติคลุกคลี หรือถูกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม กัด ข่วน

ผู้ป่วยยืนยัน หมายถึง ผู้ป่วยสงสัย ร่วมกับ ผลตามเกณฑ์การตรวจทางห้องปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ผลการสอบสวน

ผู้เสียชีวิตรายแรก

เพศชาย อายุ 28 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย อาชีพรับจ้าง ภูมิลำเนาอยู่ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ขณะสอบสวน ผู้ป่วยสับสน ไม่สามารถให้ข้อมูลที่พิกที่กรุงเทพมหานครได้ ญาติก็ไม่ทราบที่อยู่อย่างชัดเจน ต่อมาภายหลังทราบว่าเดือนสิงหาคม มาอาศัยอยู่กับเจ้าของสุนัขที่ซอยพัชรภา ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร แล้วถูกสุนัขกัดบริเวณปลายนิ้วเท้าซ้าย แผลลอกมีเลือดออก แต่ไม่ได้ทำความสะอาดแผล และไม่ได้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า แล้วกลับไปพักอยู่ที่จังหวัดกำแพงเพชร

1 ตุลาคม พ.ศ. 2548	ผู้ป่วยเริ่มป่วย มีอาการปัสสาวะลำบาก กลืนลำบาก
3 ตุลาคม พ.ศ. 2548	มีไข้ คอแข็ง กลั้วน้ำ เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลเอกชนเมืองกำแพงเพชร แล้วย้ายมารับการรักษาที่โรงพยาบาลกำแพงเพชร กลืนน้ำไม่ได้ ค้นตามตัว
4 ตุลาคม พ.ศ. 2548	ผู้ป่วยสับสน พูดไม่รู้เรื่อง เอะอะโวยวาย
5 ตุลาคม พ.ศ. 2548	หายใจหอบ ถ่มน้ำลายตลอดเวลา ชัก ไม่รู้สึกตัว
9 ตุลาคม พ.ศ. 2548	ผู้ป่วยเสียชีวิต

ผู้เสียชีวิตรายที่ 2

เพศชาย อายุ 22 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย อาศัยอยู่ที่แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร เคยไปมาหาสู่บ้านเจ้าของสุนัขที่ซอยพัชรภา ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร แล้วในวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2548 ถูกสุนัขข่วน ไม่ได้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548	มีอาการปวดศีรษะ มือ และหลัง
27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548	เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแพทยรังสิต จังหวัดปทุมธานี มีอาการไข้ กลืนได้ อาเจียน อ่อนเพลีย กลืนลำบาก
29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548	มีอาการคลื่นไส้ พูดไม่ชัด อัมพาตแขนขา
4 ธันวาคม พ.ศ. 2548	ผู้ป่วยเสียชีวิต

ผลตรวจทางห้องปฏิบัติการของศูนย์โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โดยวิธี NASBA (Nucleic Acid Sequence Based Amplification) พบตัวอย่างน้ำไขสันหลัง และน้ำลายให้ผลบวกต่อเชื้อพิษสุนัขบ้า

ผู้เสียชีวิตรายที่ 3

เพศชาย อายุ 27 ปี เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ภูมิลำเนาอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลคำไฮ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เคยอาศัยอยู่กับเจ้าของสุนัขที่ซอยพัชรภา ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร แล้วถูกสุนัขกัด ต่อมาประมาณปลายเดือนกันยายน ได้ย้ายไปทำงานที่โรงงานเฉลิมชัยการช่าง ตำบลบึงคำสร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

18 ตุลาคม พ.ศ. 2548	มีอาการคันตามร่างกาย กลืนไม่ได้ ปวด จุกแน่นท้อง กลืนได้ อาเจียน หายใจไม่สะดวก
20 ตุลาคม พ.ศ. 2548	เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลลำลูกกา รับประทานอาหารไม่ได้ กลืนได้ อาเจียน หายใจแน่นหน้าอก ปัสสาวะบ่อย กลั้วน้ำ กลั้วลม ไวต่อเสียง
21 ตุลาคม พ.ศ. 2548	ย้ายไปรับรักษาที่โรงพยาบาลปทุมธานี มีอาการเกร็งเป็นพัก ๆ กลืนไม่ได้ แล้วเสียชีวิต

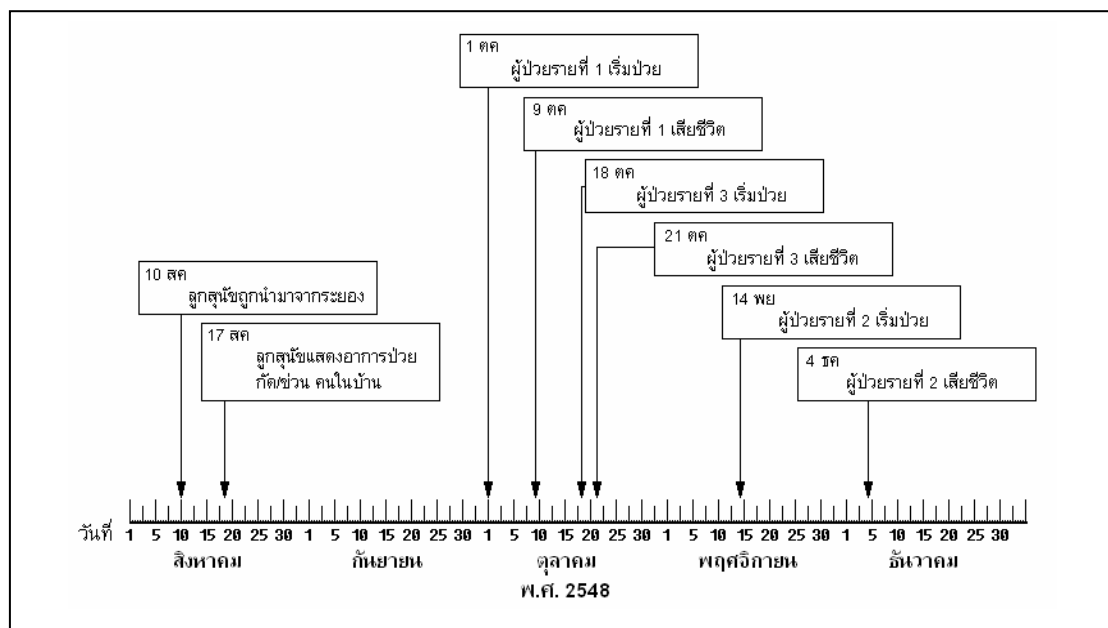

ข้อมูลสุนัขที่กัดผู้เสียชีวิตทั้ง 3 ราย

เป็นลูกสุนัขมีเจ้าของอายุประมาณ 1 เดือนครึ่ง นำมาจากบ้านพักคนงานก่อสร้างในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง มาเลี้ยงไว้ที่ซอยพัชรภา ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2548 ต่อมาประมาณวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2548 สุนัขมีอาการดุร้าย ไล่กัดสุนัขตัวอื่น คนในบ้านและเพื่อนบ้าน เพื่อนบ้านได้ตีสุนัขตาย แล้วนำไปฝัง โดยไม่ได้ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ

ผู้สัมผัสโรคจากสุนัขตัวเดียวกัน

1. ผู้เสียชีวิตรายที่ 1
2. ผู้เสียชีวิตรายที่ 2
3. ผู้เสียชีวิตรายที่ 3
4. เจ้าของสุนัข
5. เพื่อนบ้าน

รูปที่ 1 แสดงวันที่ติดเชื้อ วันเริ่มป่วย และวันเสียชีวิตของผู้ป่วย

การควบคุมป้องกันโรค

1. ประสานงานกับสำนักงานปศุสัตว์ เพื่อดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยกองสัตวแพทย์ สาธารณสุข สำนักงานมัย กรุงเทพมหานคร ได้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่และประสานไปยังปศุสัตว์ จังหวัดระยอง และเทศบาลเมืองมาบตาพุด เพื่อควบคุมโรคในสัตว์ในพื้นที่ต้นตอของลูกสุนัข
2. เฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดในพื้นที่ และพื้นที่ต้นตอของลูกสุนัข หากพบผู้ป่วยที่เกิดจากสุนัขตัวเดียวกัน หรือสุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าตัวอื่น ให้รีบควบคุมโรคในพื้นที่นั้นต่อไป
3. ประชาสัมพันธ์ แนะนำประชาชนให้เกิดความเข้าใจ และตระหนักถึงอันตรายที่เกิดจากสุนัขที่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้า การดูแลตนเอง และการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าภายหลังถูกสุนัขกัด การสังเกตอาการสุนัข การกักขังสุนัขเพื่อรอผลการ 10 วัน และวิธีการส่งห้วสุนัขตรวจยืนยันทางห้องปฏิบัติการ
4. ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่ผู้สัมผัสโรคจากสุนัขตัวเดียวกัน และผู้ใกล้ชิดและเจ้าหน้าที่ สาธารณสุข ที่มีโอกาสสัมผัสกับสารคัดหลั่งของผู้ป่วย

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. ขณะสอบสวนผู้ป่วยรายแรก ผู้ป่วยอยู่ในภาวะสับสน ไม่สามารถให้ข้อมูลที่พักที่กรุงเทพมหานครได้ และญาติไม่ทราบข้อมูลที่อยู่กรุงเทพมหานครอย่างชัดเจน จึงไม่สามารถติดตามผู้ป่วยรายที่ 2 และ 3 ให้ไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าได้อย่างทันท่วงที
2. ลูกสุนัขที่กัดไม่ได้รับการตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ เพื่อยืนยันว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งสุนัขที่มีอาการของโรคพิษสุนัขบ้า ควรส่งหัวสุนัขตรวจพิสูจน์ยืนยันทางห้องปฏิบัติการว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้าหรือไม่ เพื่อผู้สัมผัสกับสัตว์จะได้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าได้ และเป็นการยืนยันแหล่งแพร่โรค เพื่อให้ปศุสัตว์ดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคในสัตว์ในพื้นที่
3. ไม่สามารถระบุแหล่งต้นตอที่นำลูกสุนัขมา จากบริเวณโรงงานอุตสาหกรรมมาพบได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่บริเวณกว้าง และเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลซึ่งไม่สามารถเข้าได้

สรุปผลการสอบสวนโรค

ผู้เสียชีวิตทั้ง 3 ราย ลูกสุนัขตัวเดียวกันกัดที่ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร แล้วแยกย้ายกันไป ลูกสุนัขถูกเพื่อนบ้านตีตาย แล้วนำไปฝัง โดยไม่ได้มีการส่งหัวสุนัขไปตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ สาเหตุการเสียชีวิตเนื่องจากทุกคนเข้าใจว่าเป็นเพียงลูกสุนัขไม่น่าจะเป็นโรคพิษสุนัขบ้า และเห็นว่าเป็นแผลดลอกเพียงเล็กน้อย จึงไม่ได้ไปฉีดวัคซีนป้องกันพิษสุนัขบ้า สำนักระบาดวิทยาได้รับรายงานผู้ป่วยเสียชีวิตรายแรกเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2548 แต่ไม่สามารถหาแหล่งเกิดโรคได้ เพราะผู้ป่วยไม่สามารถให้ข้อมูลที่พักที่กรุงเทพมหานครได้ เมื่อพบผู้ป่วยรายที่ 2 ผลการสอบสวนจึงเชื่อมโยงว่า ได้รับเชื้อจากสุนัขตัวเดียวกัน และทราบถึงผู้เสียชีวิตรายที่ 3 ในการระบาดครั้งนี้มีระยะฟักตัวเร็วที่สุด 45 วัน ระยะฟักตัวเฉลี่ย 65.33 วัน ช่วงเวลาแสดงอาการของโรคน้อยที่สุด 3 วัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว (SRRT) โรงพยาบาลกำแพงเพชร เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดกำแพงเพชร ร้อยเอ็ด และปทุมธานี คุณดวงจิตต์ มณีโชติ เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข 53 สำนักอนามัย กรุงเทพมหานครที่ร่วมสอบสวนโรค, นายสัตวแพทย์การุณ ชนะชัย และนายแพทย์ชัยพร สุชาติสุนทร ในการสรุปรายงานการระบาดรายสัปดาห์, คุณสุภาภรณ์ วัชรพญาดี ศูนย์ปฏิบัติการโรคทางสมอง โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์, คุณसानิตย์ คัมภีรศาสตร์ และคุณอารยา สังข์ดี กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ในการตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้าในคน

หากท่านต้องการรายงานที่ ก้าวทันต่อเหตุการณ์
มีคุณค่าต่อระบบเฝ้าระวังและควบคุมป้องกันโรค
รวดเร็ว ทันใจ ครอบคลุมข้อมูล
โปรดแจ้ง ชื่อ นามสกุล สถานที่พำนัก
พร้อม E-mail ที่จะจัดส่ง ไปยัง

sirirak@health.moph.go.th

รายงานด่วน ฉบับนี้ จะส่งให้ท่านทุกวันศุกร์

“ ไม่เสียค่าใช้จ่าย ”